

THE ROLE OF CULTURE IN STIMULATING DEVELOPMENT

ULOGA KULTURE U POTICANJU RAZVOJA

DUJIC FRLAN, Jadranka

Abstract: *Culture covers all aspects of life and creates an environment for all other activities, and affects the development of economic, social and cultural institutions. The realization of cultural rights is guaranteed by the legal framework and recommendations of key international organizations. Public policies can create environments that will contribute to development. It is essential to enable the creation of certain social and economic conditions that contribute to fostering an environment that is ready for development.*

Key words: *culture, development, public policies*

Sažetak: *Kultura obuhvaća sve aspekte života i stvara okružje za sve ostale aktivnosti, te utječe na razvoj ekonomskih, društvenih i kulturnih institucija. Ostvarenje prava na kulturu zajamčeno je pravnim okvirom i preporukama ključnih međunarodnih organizacija. Javnim politikama moguće je stvoriti okružje koje će pridonositi razvoju. Bitno je omogućiti stvaranje određenih socijalnih i ekonomskih uvjeta koji doprinose njegovanju okruženja spremnog za razvoj.*

Ključne riječi: *kultura, razvoj, javne politike*

Author's data: Jadranka Dujic Frlan, dr. sc., Zagrebačka županija, Zagreb, Ulica grada Vukovara 72/V, jadradu@gmail.com

1. Uvod

Cilj ovog teksta jest uspostaviti vezu između kulture i razvoja. Kultura obuhvaća sve aspekte života, karakterizira sva područja ljudskog djelovanja i stvara kontekst za sve ostale aktivnosti (političke, ekonomske, itd.), te ih čini prepoznatljivima. Umjetnost i kultura utjelovljuju neke temeljne osobine ljudskog života - kreativnost, izražavanje, komunikaciju, druženje. Ostvarenje prava na kulturu zajamčeno je u međunarodnoj zajednici, percipiraju ga i propisi pojedinačnih država. Isto tako važno je da lokalne zajednice putem kulturnih politika stavljaju naglasak na razvoj tih zajednica, gdje je kultura ključni alat za promicanja kohezije. Istraživanja pokazuju da su ti aspekti također važni elementi u borbi protiv siromaštva, u izgradnji mira i promicanju ljudskih prava i demokratskog razvoja. Vještine i znanja u rješavanju problema, u sudjelovanju u javnoj raspravi, u izgradnji društvenog kapitala, u osobnoj izgradnji i usavršavanju su vrijednosti bitne za proces osnaživanja čitavog društva, pa je itekako važno poduprijeti kulturne aktivnosti koje imaju potencijal da ojačaju ove sposobnosti i vrijednosti. Umjetnost i kultura mogu pomoći u stvaranju pozitivnih promjena, dok je istodobno bogat umjetnički i kulturni život vrijedan sam po sebi. Danas je u svijetu uobičajeno pozivati se na kulturnu slobodu, a istodobno uočeni su i pozitivni trendovi u doprinosu kulture demokratizaciji i razvoju. Promicanjem univerzalnog ostvarenja prava na sudjelovanje u kulturi i slobodi izražavanja u skladu s Općom Deklaracijom o ljudskim pravima, Konvencijom Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima i Konvencijom o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja, pridonosi se borbi protiv siromaštva, jačanju demokracije i izgradnji mira. "Dinamičan kulturni život središnji je element u neovisnom civilnom društvu. Umjetnost i kultura dovode do kritičkih refleksija i angažmana i važan su dio razvoja suvremenih, demokratskih društava." [1]

U ovom tekstu nastojat ćemo objasniti da su kultura i razvoj isprepleteni, međusobno ovisni.

2. Pravo na umjetnost i kulturu – pravni okvir za kulturu i razvoj

Podrška kulturi i razvoju temelji se na načelima ljudskih prava, a najčešće je usmjerena kroz sljedeće prioritete: osnaživanje ljudi kroz aktivno sudjelovanje u umjetničkim i kulturnim aktivnostima, osiguravanje slobode izražavanja umjetnika i kulturnih aktera, jačanje gospodarskog rasta kroz kreativne industrije, jačanje mira i pomirenja u područjima nakon sukoba kroz umjetničke i kulturne aktivnosti, te promicanje interkulturnog dijaloga i interkulture suradnje. Ostvarenje prava na kulturu zajamčeno je kako međunarodnim pravnim aktima, tako i pravnim dokumentima suvremenih država. U vrednovanju kulture i kulturne raznolikosti presudni su pristupi koji se temelje na pravima.

Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima [2] propisuje pojedincu pravo sudjelovanja u kulturi, a državama obvezu poštivanja slobode koja je neophodna za kreativnu aktivnost. Prema (Europskoj) Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda [3], svi ljudi imaju pravo na slobodu izražavanja, što

uključuje slobodu traženja, primanja i prenošenja informacija i ideja svih vrsta, bez obzira na granice, bilo usmeno, pisano ili tiskano, u umjetničkoj formi ili bilo kojem drugom izabranom mediju. Države imaju obvezu promicati i očuvati kulturne aktivnosti i artefakte, posebice one od sveopće vrijednosti i moraju zaštititi "moralne i materijalne interese" koji proizlaze iz umjetničke produkcije.

Generalna skupština Ujedinjenih naroda na svojem 66. zasjedanju 2011. godine, prepoznala je da je kultura bitna sastavnica ljudskog razvoja. Navodi da kultura predstavlja "izvor identiteta, inovativnosti i kreativnosti za pojedinca i zajednicu, da je važan čimbenik u socijalnoj uključenosti i iskorjenjivanju siromaštva, osiguravajući ekonomski rast i vlasništvo razvojnih procesa"[4]. Isto tako navodi da „kultura doprinosi razvoju inovativnih kreativnih kapaciteta kod ljudi, te predstavlja važnu komponentu modernizacije i inovacija u gospodarskom i društvenom životu. Nadalje, potvrđuje važnost mehanizama regionalne i međunarodne suradnje za kulturno djelovanje i umjetničko stvaranje"[4]. U ovom kontekstu važan čimbenik je i kulturna raznolikost, odnosno mnogovrsnost kulturnih izričaja pojedinaca, određenih skupina i cijelih društava. Države članice Ujedinjenih naroda, koje su ratificirale Konvenciju UNESCO-a o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja, potvrđuju da je kulturna raznolikost "obilježje čovječanstva" i da je ona zajednička baština čovječanstva koja bi trebala biti "dragocjena i sačuvana za dobrobit svih "[5].

Mnoge države prepoznale su važnost kulture kao ključnog elementa razvoja. Kultura shvaćena kao sveukupnost svih društvenih praksi često ima presudnu ulogu u postizanju razvojnih ciljeva i može biti pokretač razvoja sam po sebi, te je u ovom kontekstu kultura shvaćena kao kreativni i umjetnički izraz. Otvorena i nezavisna kultura stvara platforme za izražavanje i razmjenu ideja, misli i tumačenja stvarnosti koja pridonosi pluralnom i otvorenom civilnom društvu. Temeljno načelo Konvencije je načelo da se kulturna raznolikost može zaštititi i promicati samo "ako su zajamčena ljudska prava i temeljne slobode kao što su sloboda izražavanja, informiranja i komunikacija, kao i sposobnost pojedinaca da odaberu kulturne izričaje"[3]. Mogućnost odabira kulturnog izričaja naziva se i kulturnom slobodom, a kulturna raznolikost ne smije ostvarivati na štetu kulturne slobode.

U današnjem globaliziranom svijetu, razvoj u jednoj zemlji sve više ovisi o onome što se događa na međunarodnoj sceni. Sve veći pristup medijima i mogućnosti trenutne razmjene informacija otvorili su put komunikaciji širom svijeta. Ovaj proces, koji u isto vrijeme pruža velike mogućnosti, sadrži i rizik, jer može dovesti do ujednačavanja. U dvostrukom procesu, potreba za podržavanjem kulturne raznolikosti kroz lokalnu umjetnost i kulturu je jednako bitna, kao i jačanje pristupa globalnim medijima i informacijama. Ono što je zajedničko pravnim dokumentima (međunarodnim i nacionalnim) je da je dinamičan kulturni život bit svakog neovisnog civilnog društva. Umjetnost i kultura dovode do kritičkih refleksija i angažmana, te su kao takvi važan dio razvoja suvremenih demokratskih društava.

3. Globalne inicijative povezuju kulturu i održivi razvoj

U većoj ili manjoj mjeri, međunarodna zajednica razumijeva ekonomske, političke i društvene dimenzije razvoja. Nasuprot tome, kulturna dimenzija razvoja još uvijek je

prečesto pogrešno shvaćena ili podcijenjena, ili se percipira kao dodatak koji dolazi po ostvarenju "stvarnog" razvoja. Globalna razmatranja koja se odnose na kulturu i razvoj značajno su napredovala u novije vrijeme. Prethodno je kultura često bila shvaćana kao zapreka razvoju ili nešto što je potrebno prevladati[6], ali postupno su pozitivne veze između kulture i održivog razvoja postale dio globalnih diskursa[7]. Posljednjih godina svijet se naglo mijenja uz brzu urbanizaciju i hiperglobalizaciju, donoseći brojne napetosti i kontradikcije. Neke od tih napetosti su ekonomske prirode, poput posljedica globalne financijske krize; napetosti zbog neodgovarajućih mehanizama za upravljanje na lokalnoj, globalnoj i regionalnoj razini; socijalne napetosti pogoršane zbog postojanosti siromaštva i diskriminacije diljem svijeta; pritisci migracija, kako regionalnih tako i transnacionalnih; ekološke napetosti zbog ugroženosti ekosustava kojima prijeti devastacija ili uništenje. Globalizacija također uključuje mnoge kulturalne napetosti. Iako je postojalo više pokušaja uključivanja kulture u međunarodne okvire razvoja, mnogi još nisu u potpunosti integrirani. Pristupi usmjereni na eksplicitnu integraciju kulture sadržani su u Programu Ujedinjenih naroda za održivi razvoj 2030., prethodno poznatog kao „Razvojni program za razdoblje nakon 2015.“[8], a značajnom po tome što je okupio veliki broj predstavnika civilnog društva i mnogih drugih dionika. Vodeće regionalne i međunarodne nevladine organizacije objavile su nekoliko dokumenata, uključujući i Deklaraciju o uključivanju kulture u ciljeve održivog razvoja (2014.)[9]. Ovaj dokument pozvao je vlade i zakonodavce da na temelju UN-ovog „Razvojnog programa za razdoblje nakon 2015.“ definiraju takve politike kako bi se osiguralo uključivanje kulture u koncepte održivog razvoja s posebnim ciljevima i pokazateljima.

Zaključci UNESCO-ova konferencije "Kultura za održive gradove"[10], te zaključci konferencije "Kultura: ključ održivog razvoja", održane u Hangzhou[11] naglašavaju da je kultura prepoznata kao pokretač društvenog i ekonomskog razvoja u sve većem broju zemalja, no još uvijek nije u potpunosti integrirana u strategije održivog razvoja. Deklaracija iz Hangzhoua, gdje je kultura stavljena u središte održivog razvoja, ističe da javne politike trebaju odražavati i povećati niz inicijativa koje se vode na lokalnim i nacionalnim razinama. Upravo zbog toga što „kultura prožima različita područja, potiče se dionike u području kulture, ali i šire da integriraju kulturu u strategije za društveni rast i razvoj. Kulturne i kreativne industrije posebno u turizmu ili baštini, zatim infrastruktura u kulturi – ustanove u kulturi (muzeji, kazališta i ostali) motori su socijalnog dijaloga i kohezije, jednako kao i stvaranja radnih mjesta i prihoda, posebice u zemljama u razvoju, što doprinosi borbi protiv siromaštva i nezaposlenosti, ali i nasilja. Kreativno gospodarstvo, potaknuto snagom novih tehnologija, može biti sljedeća nova grana gospodarstva, slijedeći njegovu agrarnu, industrijsku i uslužnu granu“[11]. Deklaracija iz Hangzhoua bila je ključni korak u UNESCO-vom zagovaranju integracije kulture u strategije održivog razvoja, kako bi međunarodna zajednica oblikovala novi globalni plan za održivi razvoj nakon 2015. godine. Inicijative Međunarodnog vijeća za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS) o kulturi i održivom razvoju također naglašavaju ulogu kulture i kulturne baštine, posebno u Pariškoj deklaraciji iz 2011. godine[12], te ciljevima održivog razvoja kada je usvojeno 17 ciljeva na summitu UN-a 2015. godine. Jedan od njih je cilj 11

usmjeren na gradove i ulogu baštine u održivosti. Ovo je vrlo ambiciozan razvojni okvir oko kojeg su se složile zemlje članice, vrlo zahtjevan financijski, politički i tehnički složen, zbog hitnosti pitanja s kojima se svijet suočava. Brza urbanizacija, globalizacija, prekomjeren razvoj i povećanje rizika od katastrofa i sukoba, uključujući učinke klimatskih promjena, predstavljaju teške prijetnje za dobrobit zajednica i zdravlje okoliša[12]. Zaključak je da su kulturna baština i urbana održivost nerazdvojni, te da je zajednička baština pokretač uključivog gospodarskog razvoja i pruža univerzalne mogućnosti. Kulturna baština gradova (naselja) gradi osjećaj pripadnosti i identiteta, te ujedinjuje ljude u participativnom procesu koji promiče društvenu koheziju, uključivost i pravednost. Svojim višenamjenskom ulogom, građeni po mjeri ljudi, svojom gustoćom i živahnošću, povijesni gradovi i naselja dokazani su referentni model prilagodljivosti koji sami po sebi uključuju održivi razvoj. Važno je naglasiti da bi nacionalne strategije (a naročito lokalne), kako bi bile učinkovite, svakako trebale percipirati kulturni kontekst, razumijevati i prepoznati kulturne aspekte, kulturnu raznolikost i baštinu, kreativnost, te integrirati znanje u širem smislu. Za pretpostaviti je da će ključne aktivnosti za održivi razvoj na lokalnoj razini u narednim desetljećima, a uvažavajući smjernice i preporuke relevantnih međunarodnih organizacija, biti usmjerene na povezivanje urbanih i ruralnih područja, rješavajući pitanja vezana na kulturu, baštinu, stanovanje, prostorno planiranje, mobilnost, prirodu, upravljanje. Pozitivne transformacije će se generirati kroz međusobnu povezanost i integraciju tih domena. U takvim će pristupima uključivanje kulturnih čimbenika biti ključno za opstanak paradigme održivosti i na lokalnoj razini, jer će uključivati povijest i znanje, rezonirajući s lokalnim identitetima izraslima iz istinskih težnji ovih zajednica. Neophodno je njegovanje i poštovanje različitih kulturnih izričaja kroz takve aktivnosti i pristupe putem kojih će kultura i kulturna baština ostati očuvana zahvaljujući inteligentnim i osjetljivim kulturnim politikama.

4. Lokalna samouprava – percepcija kulture kao pokretača razvoja

Sastavni dio ljudskog razvoja čini kultura. Ona je materijal za dinamičnu izgradnju individualnih i kolektivnih identiteta. Opće je poznata činjenica da aktivno sudjelovanje ljudi u kulturnim aktivnostima lokalne zajednice, kroz različite oblike kulturnog izričaja (glazbe, plesa, likovnosti, kazališta, itd.), poboljšava kvalitetu života i otvara nove životne mogućnosti. Kultura lokalne zajednice najčešće je vezana uz tradiciju i baštinu na određenom teritoriju, ali uz nju postoje i drugi oblici izričaja koji su se razvili ovisno o potrebama nastalima unutar raznovrsnih kulturnih sadržaja. Lokalna kulturna vitalnost, njezin dinamički prijenos i rast su po sebi poželjni ciljevi. Isto tako lokalne kulture su resursi za rješavanje izazova i pronalaženje odgovarajućih rješenja za pitanja koja se tiču stanovnika tog područja i mogu biti sredstvo poticanja socijalne integracije i mira. Kulturne politike lokalnih zajednica koje podrazumijevaju i održivi razvoj, stavljaju naglasak na razvoj tih zajednica, gdje je kultura ključni alat za promicanje kohezije i stvaranje društvenog tkiva. Upravo ovakav razvoj može potaknuti više participativnih procesa: kultura pruža znanje o postojanju stanovnika

tih područja, ali i građana svijeta. Potrebno je poznavati povijest lokalne zajednice kako bi se sačuvao identitet za budućnost. Kultura lokalne zajednice je ta koja omogućuje svojim žiteljima da osjete pripadnost, da putem kulture komuniciraju sa ostalim njenim članovima[14].

Gradovi i manja mjesta koriste lokalne kulturne resurse i kreativnost za poticanje društvenih i gospodarskih promjena, jačajući fleksibilnost i razvojne potencijale. Kulturne aktivnosti mogu također potaknuti procese očuvanja okoliša, poboljšanje uvjeta zdravlja, a putem kulturnih aktivnosti moguće je ojačati povezanost s ekosustavima lokalnih mjesta. Aktivnosti u kulturi su te koje pridonose izgradnji kapaciteta potrebnih za postizanje većeg razumijevanja i stvaranja promjena u urbanim i ruralnim sredinama. Usluge u kulturi i tržišne veze razlikuju se u velikim gradskim središtima od onih u malim gradovima. U globaliziranom svijetu sve je veća važnost prepoznatljivog urbanog (odnosno lokalnog) identiteta i razvoja kao načina za suzbijanje unificiranosti. „Kultura se koristi kao poluga i katalizator za gospodarski razvoj i urbanu regeneraciju, artikulira zajednički identitet i izvor je novih ideja, te je široko prepoznata kao ključni aspekt kvalitete života i dobrobiti građana. Lokalne uprave imaju ulogu osigurati taj proces“[15].

Koncept kulture neprocjenjiv je alat koji postaje sve značajniji u pokušajima preoblikovanja načina na koji vlade planiraju budućnost i procjenjuju prošlost. Osnovni element u mehanizmima učinkovitog javnog planiranja je kulturni potencijal. Uvođenje koncepta kulture u teorijske i operativne okvire javnih poslova ima širok raspon potencijalnih koristi: formalno identificira težnje i vrijednosti zajednica kao temelja društva; ima snažan utjecaj u paradigmi razvoja gdje planiranje polazi od konzultacija, interakcije i inicijative zajednice - njen utjecaj je kulturni fenomen i može se razumjeti jedino iz perspektive kulture. Kulturom se nazivaju i procesi koji se koriste za raspravu o budućnosti, procjenjuje prošlost i djeluje u sadašnjosti; ona označava niz koncepata i pitanja koja su do sada paralelno razvijena: blagostanje, kohezija, sposobnost, angažman, pripadnost, prepoznatljivost - sve su ideje koje se koriste u aktualnim raspravama o planiranju. Koncept kulture može se učinkovito primijeniti u kontekstu javnog planiranja. Pažljivo planirana kulturna akcija bitna je za postizanje održivosti i blagostanja. Pokretači kulturne produkcije mogu učinkovito djelovati putem jedinstvenih i koordiniranih postavki unutar struktura upravljanja, a nužan je razvoj kulturnog okvira kroz koji se može procijeniti svako javno planiranje, isto kao što je aktivno sudjelovanje zajednice u umjetničkoj praksi bitna sastavnica zdravog i održivog društva.

5. Kultura i razvoj

Rasprave o odnosu kulture i razvoja datiraju od ranih 60-tih godina prošlog stoljeća kada se smatralo da stupanj razvoja društva ovisi o njegovoj kulturi. Teorija koju je iznio W.W. Rostow (1961.) gospodarski savjetnik američkog predsjednika J.F. Kennedyja, tvrdi da se društva s niskim dohotkom mogu ekonomski razvijati samo ako se odreknu tradicionalnih načina i usvoje moderne ekonomske institucije, tehnologije i kulturne vrijednosti, koje naglašavaju uštede i produktivna ulaganja. Prema Rostowu tradicionalne kulturne vrijednosti i društvene institucije zemalja s

niskim prihodima ometaju njihovu ekonomsku učinkovitost[16]. Na tome tragu bile su i brojne druge teorije koje su zastupale tezu da su siromašne države siromašne zato jer njihove kulture onemogućuju razvoj. Prema Francisu i Hezelu "uspjeh nacionalnih gospodarstava potaknut je kulturnim čimbenicima više nego bilo čime drugim. Štedljivost, naporan rad, upornost, iskrenost i tolerancija kulturni su čimbenici koji čine tu razliku"[17].

Činjenica je da moderna tehnologija sama po sebi ne može utjecati na gospodarstvo i povećati životni standard. Primjena načina razmišljanja, ostalih životnih vrijednosti i navika, čini onu drugu važnu komponentu. Kultura je sastavni dio razvoja svakog društva, ona može poboljšati ili onemogućavati razvoj. Sposobnost bilo kojeg društva da drži korak s inovacijama i promjenama ovisi o tome koliko je kultura otvorena i prilagodljiva. Države koje su se brže razvijale karakterizirala je njihova dinamična i prijemčljiva kultura, a ne antagonistička i ona otporna na promjene. Postoje i neke tradicionalne tehnologije koje su jedinstvene i koje se zbog akulturacije ne bi smjelo zanemarivati. Na primjer, postoje jednostavne tehnologije u području proizvodnje, obrtništva i umjetnosti koje je moguće implicirati u sofisticirane industrije, te bi one trebale biti cijenjene, razvijane i primjenjivane, domišljato integrirane u modernu proizvodnu industriju. Instrument za razvoj je i tehnološka komponenta kulture. Ovaj aspekt kulture je integriran u industriji, poljoprivredi, trgovini, proizvodnji, zdravstvenoj zaštiti. Znanstvena otkrića i njihova primjena produljila su životni vijek i životni standard u većini zemalja. Proizvodi iz zanatskog i umjetničkog sektora izvor su zarada kao i otvaranje putova za trgovinu i međunarodne odnose. Ideološka komponenta kulture uključuje aspekte kulturnog etosa - religiju, vrijednosni sustav i ideje. Smatra se da ideološka komponenta čini posebne kulture jedinstvenim i otvara perspektivu za promatranje drugih kultura što čini još jednu komponentu u procesu razvoja. Organizacijski aspekt kulture uključuje integrativni pristup, sposobnosti ljudi za koordinaciju i suradnju. Društvo bez mira i sklada ne može se razvijati i rasti. Politička stabilnost nužna je, jer to između ostaloga privlači inozemna ulaganja i potiče industrijski razvoj. Jezik je djelotvoran simbol u kulturi, a sposobnost ljudi da se simbolički izražavaju ima isto tako značajno mjesto u razvoju. Normativna kultura služi kao kontrolni mehanizam, propisuje kakvo treba biti ponašanje u društvu, daje primjer. Djelotornija je od formalnog sustava kontrole, osobito ako se kulturni elementi ispravno internaliziraju kroz učinkovitu socijalizaciju. Umjetnička industrija pomaže poboljšanju individualnih vještina, talenata i kreativnosti, a primjeri za to su različiti proizvodi visoke umjetničke vrijednosti. Činjenica je da kultura igra važnu ulogu u političkom, ekonomskom, društvenom, obrazovnom razvoju nacija. Drugim riječima, ne može postojati rast i razvoj u bilo kojem ljudskom društvu ako je zanemaren kulturni aspekt bilo kojeg područja. Istovremeno razvojni programi ne smiju potkopati kulturu naroda, jer su ljudi glavni akteri i korisnici učinka razvoja. U tom smislu kultura treba korespondirati i nuditi nove mogućnosti za poboljšanje životnog standarda ljudi. Između ostaloga, kultura predstavlja i indeks za mjerenje nacionalnog razvoja. Zemlja u kojoj su građani ksenofobični i nisu ponosni na ono što jesu i imaju, teško mogu prihvatiti rast i razvoj.

6. Zaključak

U središtu pozornosti je odnos koji postoji između kulture i razvoja, te kako se razvoj može ostvariti promatranjem i uvažavanjem različitih aspekata kulture pojedinog društva. Usprkos pravnom okviru, globalnim smjernicama iznesenim u dokumentima međunarodnih organizacija, trenutna percepcija kulture uglavnom ne respektira širu vrijednost kulture kao konteksta u kojem se mogu otvoriti novi načini rješavanja postojećih problema. U razvoju nove paradigme upravljanja i pogleda na ono što zdravom društvu treba, kulturnu vitalnost potrebno je tretirati kao jedan od osnovnih zahtjeva, kao glavno konceptualno načelo. Temeljna odrednica društvenog postojanja su zajedničke vrijednosti i svrha. Kultura je dinamična - bez odgovarajućeg upravljanja, te aktivne i stalne svjesnosti o postojećoj stvarnosti, ne može funkcionirati na adekvatan način. Kultura i umjetnost nude ogroman potencijal gospodarstvima država. Kroz kreativne industrije, kako države tako i lokalne zajednice, imaju mogućnost za stvaranje poslova, privlačenje investicija, ostvarivanje poreznih prihoda i poticanje gospodarstava kroz turizam i povećanu potrošnju. Osim toga, kreativne industrije pridonose povećanju potrebe za radnom snagom, stvarajući tako doprinos u proizvodnji i uslugama tih industrija, ulažući u razvoj zajednice kroz aspekt kulture.

Države mogu koristiti kulturu i umjetnost kako bi osnažile gospodarstvo na razne načine, od uključivanja u planove gospodarskog razvoja i razvoja zajednice, do potpore umjetničkom obrazovanju, te promicanja kulturne imovine kao poticaja turizmu. Sveobuhvatno snimanje stanja kulturne imovine, uključujući i analize kulturnih klastera, prvi su koraci koje je potrebno poduzeti. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti stvaranju taksonomije tih sredstava, a ovaj napor bi mogao rezultirati saznanjima koliko radne snage zahtijeva područje kreativne industrije, te u kojim segmentima ima najviše potencijala za rast.

Razvijanje strategija gospodarskog razvoja usmjerenih na iskorištavanje gospodarskih prednosti kreativnih industrija, sažimaju kulturne i umjetničke vrijednosti, te identificiraju nove mogućnosti, naglašavaju inicijative i otkrivaju potencijalne partnere koji mogu unaprediti gospodarski razvoj. Ključni elementi dobrog procesa planiranja su vodstvo i uloga dionika, te jasna vizija od samog početka. Usvajanje strategija koje podupiru i ojačavaju kreativne industrije uključuje osmišljavanje poticajnih politika usmjerenih na područje umjetnosti i kulture, kao i razvojnih inicijativa, poduzetničkih obuka, marketinških programa ili javno-privatnog partnerstva za poticanje rasta i ulaganja u određene kreativne klastere. Ovo također znači i korištenje kulture za stjecanje konkurentne prednosti u poslovanju.

Osim uvrštavanja umjetnosti i kulture u gospodarske strategije na državnoj razini, važno je podržati uključivanje kulture u strategije razvoja lokalnih zajednica, putem potpora i podrške u planiranju, uspostavljanjem zona poduzetništva u kulturi i stvaranjem javnog prostora za kulturu. Poželjno je i provođenje strategija turizma koje sadržavaju jedinstvene umjetničke i kulturne posebnosti.

Ulaganjem u kulturu i umjetnost, te njihovim uključivanjem u gospodarske razvojne planove mogu se iskoristiti brojne pogodnosti - gospodarske, društvene, građanske i kulturne. One pomažu stvaranje stabilne i kreativne radne snage, a samim time i

ostvarenje poticajne zajednice u kojoj je moguć ugodan život, temeljen na razvoju i rastu.

7. Literatura

- [1] The Right to Art and Culture – Strategic Framework for Culture and Development, Ministry of Foreign Affairs of Denmark, str. 3.
- [2] The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights UN (1966) *Dostupno na:* <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cescr.pdf>, *Pristup:* 28. 03. 2018.
- [3] (Europska) Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN-MU br. 18/97., 6/99)
- [4] Resolution adopted by the General Assembly on 22 December, 66/208. Culture and development 2011 *Dostupno na:* http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20A/RES/66/208, *Pristup:* 10. 04. 2018.
- [5] Zakon o potvrđivanju konvencije o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja (NN-MU, br. 5/06, 5/07)
- [6] Hooper, A. (Ed.). (2005). *Culture and Sustainable Development in the Pacific*, Canberra: ANU ePress and Asia Pacific Press
- [7] Soini, K., and I. Birkeland. (2014). *Exploring the scientific discourse on cultural sustainability*, Geoforum
- [8] Millennium Development Goals and post-2015 Development Agenda, *Dostupno na:* <http://www.un.org/en/ecosoc/about/mdg.shtml>, *Pristup:* 06.04.2018.
- [9] Culture as a Goal in the Post-2015 Development Agenda. *Dostupno na:* <http://media.ifacca.org/files/cultureasgoalweb.pdf>, *Pristup:* 07.04.2018.
- [10] International Conference on Culture for Sustainable Cities, *Dostupno na:* <https://en.unesco.org/events/international-conference-culture-sustainable-cities>, *Pristup:* 07.04.2018.
- [11] The Hangzhou Declaration: Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies (2013), *Dostupno na:* <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/images/FinalHangzhouDeclaration20130517.pdf>, *Pristup:* 07.04.2018.
- [12] The Paris Declaration On heritage as a driver of development *Dostupno na:* https://www.icomos.org/Paris2011/GA2011_Declaration_de_Paris_EN_20120109.pdf, *Pristup:* 07.04.2018.
- [13] ICOMOS Concept Note for the United Nations Agenda 2030, *Dostupno na:* <http://www.usicomos.org/wp-content/uploads/2016/05/Final-Concept-Note.pdf>, *Pristup:* 07.04.2018.
- [14] Hosagrahar, J. (2009). *Value of Heritage to Sustainable Development: UNESCO Cultural Diversity Programming Lens*, Thematic Toolkit. Paris: UNESCO Culture Sector
- [15] Duxbury, N., C. Cullen, and J. Pascual. (2012). Cities, culture and sustainable development, u *Cultural Policy and Governance in a New Metropolitan Age*, H. K. Anheier, Y. R. Isar and M. Hoelscher (ur.), str. 73-86). The Cultures and Globalization Series, Vol. 5. London: Sage.
- [16] Rostow, W.W., (1961). *The Stages of Economic Growth*, Cambridge University Press, Cambridge.
- [17] Francis, X. and S.J. Hezel, (2009). *The Role of Culture in Economic Development*, *Dostupno na:* <http://www.micsem.org>, *Pristup:* 07.04.2018.